

BOOK REVIEWS

Vitenskap, teknologi og samfunn. En introduksjon til STS

Tomas Moe Skjølsvold. Cappelen Damm forlag. 2015.

by Tone Druglitrø

Introduksjonsboka *Vitenskap, teknologi og samfunn. En introduksjon til STS*, skrevet av Tomas Moe Skjølsvold, gir en god og velformulert innføring til det tverrfaglige feltet vitenskaps- og teknologistudier (STS). Boka er et velkomment bidrag til et internasjonalt fagfelt som har vokst betydelig i Norge de siste ti til femten årene.

Å skrive faglige introduksjonsbøker er ingen enkel oppgave. Hvordan skal man framstille faget? Hva skal man vektlegge og på hvilke måter? Det å gi seg i kast med oppgaven å skrive en introduksjon til vitenskaps- og teknologistudier kan synes å være en ekstra krevende oppgave ettersom opprinnelsehistorien til feltet kan fortelles på flere måter avhengig av hvem du spør. Det hjelper heller ikke at STS er et fagfelt som gjennom sin nå godt og vel tretti år lange levetid har nektet å la seg disiplinere eller holdes fast. STS har motstått, eller forsøker ofte å motstå, å bli karakterisert som én ting eller ett fag. Dette henger gjerne sammen med at forskere som føler tilknytning til feltet samtidig jobber fra ulike disiplinære bakgrunner, med ulike metoder og ulikt engasjement, noe også denne boken legger vekt på. STS-institusjoner kan like gjerne plasseres under et humanistisk fakultet som et samfunnsvitenskapelig fakultet. I Trondheim er for eksempel Institutt for tverrfaglige kulturstudier (KULT) plassert under Humanistisk fakultet, men arbeider i stor grad opp mot sosiologi og samfunnsvitenskap, mens i Oslo er Senter for teknologi, innovasjon og kultur (TIK), der mange av STS-erene har humanistisk forankring, lokalisert under Samfunnsvitenskapelig fakultet. Til tross for at man kan snakke om en flertydighet og bredde når det gjelder STS, kan man likevel peke ut noen felles grunnprinsipper som STS'ere jobber ut fra og som gjør at STS kan kalles et eget fag eller kanskje rettere et forskningsfelt. Skjølsvold oppsummerer den felles inngangen innledningsvis i boka i to spørsmål: "Hvorfor bør vi forske på forskning? Og hvorfor skal vi bruke tid på å forstå teknologisk utvikling?" (s. 9).

Mange vil si at rikdommen i feltet kommer nettopp fra at forskerne jobber fra og med ulike disiplinære bakgrunner og i skjæringspunktet til andre forskningstradisjoner. Samtidig bidrar dette til en del utfordringer når man skal skrive en introduksjonsbok til faget. Jeg skal peke ut noen av disse i løpet av denne anmeldelsen. Men først vil jeg se nærmere på sammensetningen og oppbyggingen av boka. Hva har blitt inkludert og på hvilken måte? Og hvordan bidrar det til å disiplinere STS som et fagfelt?

Boka er på knappe to hundre sider og er delt inn i åtte kapitler. Første kapittel gir en kort oppsummering av hovedanliggender innenfor STS, kalt "STS for dummies", og viser fram de mange

disiplinære og faglige miljøene og ideene STS har vokst ut fra eller er en videreføring av. Skjølsvold fokuserer på to grunnleggende problemstillinger som har vært viktig for STS: Det å komme bort fra internalistiske vitenskapsforklaringer og situere vitenskap i samfunnet, og det å komme bort fra teknologideterminismen som anser teknologi som gitt og effekter av teknologi som forutbestemte. Kapittel to er dedikert ulike forståelser av 'sosial konstruksjonisme' og tar på mange måter et oppgjør med relativismeanklager om at sosialkonstruksjonismen likestiller sann og falsk kunnskap. Dette er på mange måter et viktig kapittel og understreker sentrale målsetninger innenfor STS-faget slik jeg ser det: Nettopp at man må synliggjøre vitenskapelig praksis for å forstå hvordan det vitenskapelige kunnskapsgrunnlaget produseres. Kapittelet er en fin, og logisk om du vil, fortsettelse av krasjkurset i kapittel en. Her griper Skjølsvold muligheten til å gå dypere ned i bakgrunnen for premissene STS forskere arbeider etter og setter den i sammenheng med sentrale samfunnsvitenskapelige diskusjoner. Han introduserer også begrepet om 'samproduksjon' her for å understreke den konstante vekselvirkningen mellom vitenskap, teknologi og samfunn og hvordan det er nettopp denne vekselvirkningen som ligger i begrepet om konstruksjonisme: Vitenskapelige fakta blir ikke 'oppdaget' – de blir produsert, og dette skjer ikke i et vakuum, men i en bestemt historisk og kulturell kontekst, og er drevet fram av menneskelige så vel som ikke-menneskelige aktører. Dette betyr videre at det er ikke gitt i seg selv hvilken kunnskap som blir ansett som å være sann eller falsk.

I kapittel tre presenterer Skjølsvold den kontroversielle aktørnettverksteorien (ANT). Dette kapitlet imponerer mest av flere grunner. For det første makter Skjølsvold å gi en oversiktlig og forståelig introduksjon til et perspektiv som har vært mye kritisert, misforstått og misbrukt. Han viser hvordan spredningen av ANT utover STS-studier har bidratt til at teoriretningen har blitt fortolket på mange ulike måter, på godt og vondt. For det andre viser han ved hjelp av Bruno Latour hvordan ANT er mye mer enn en teori, og oppklarer på samme tid mange av misforståelsene knyttet til perspektivet. Et grep Skjølsvold gjør for å forenkle forklaringen av ANT er at han skisserer det han kaller en 'tids- og innholdsmessig grense' mellom tidlig ANT og sen ANT. Dette grepet bidrar til å understreke hvordan ANT har utviklet seg fra å være en nettverksteori til å bli en form for 'generell handlingsteori' (s. 69). På veien mellom tidlig og sen ANT kommer han innom spørsmålet om 'agency', om symmetriprinsippet og om betydningen av ikke-menneskelige aktører, samt at han forklarer hva det er som ligger i selve nettverksbegrepet gjennom å peke på ANTs alternative navn 'translasjons-' eller 'oversettelsessosiologi'.

En kritisk innvending til kapitlet er at selv om han skriver at både Michel Callon og Bruno Latour, to av opphavsmennene til ANT, har vært opptatt av å understreke at ANT må ses som en metodisk tilnærming (og ikke som en ferdiglaget teoretisk modell) for å forstå en komplisert, mangefasettert og rotete verden, så forfølger han ikke dette poenget videre og det blir litt uklart hva det egentlig er som ligger i forståelsen av ANT som metode. Likevel er kapitlet om ANT imponerende og viktig. Skjølsvold forklarer godt og viser fram komplekse poenger med gode eksempler. Det er et nyttig og godt verktøy for uinnvidde studenter og forskere, og den tydeligste innføringen til ANT jeg har lest.

Etter kapitlet om ANT følger et kapittel om feministiske strømninger innenfor STS. Kapitlet har tittelen "Kyborger, kjønn og kunnskap" og er i hovedsak dedikert den innflytelsesrike vitenskaps-historikeren og vitenskapsfilosofen Donna Haraway. Haraways arbeid har hatt enorm slagkraft, ikke bare når det gjelder hvordan STS-forskere forholder seg til spørsmålet om objektivitet og politisk engasjement, men også innenfor mange andre fagtradisjoner og forskere som sogner til den såkalte post-humanistiske retningen innenfor humaniora og samfunnsvitenskap. Haraway har bidratt til å forme det som nå er kjent som feministisk teknovitenskap. Ved å fokusere på Haraways kyborg får Skjølsvold fatt på et viktig aspekt ved den feministiske teknovitenskapen: nettopp det at den har vært opptatt av å reformere feministiske perspektiver generelt og tenke nytt om feminisme og feministisk frigjørings-kamp. Feministisk teknovitenskap har vært et politisk orientert prosjekt. Her har Haraway vært helt sentral. Men Haraway har også sammen med andre feministiske teknovitere som Sandra Harding og Susan Leigh Star fremmet kritikk mot laboratoriestudier og ANT for at de gjorde seg til talspersoner for den seirende siden og makteliten. For dem handlet vitenskapsstudier om å kroppsliggjøre vitenskapsproduksjonen, gjøre den sosialt, historisk og kulturelt situert.

For den senere ANT har ikke den feministiske teknovitenskapen fungert som en entydig motsats. Feministiske perspektiver og innsikt tok del i å 'presse' Bruno Latour til å reformulere ANT i *Reassembling the Social* i 2005. Dette ble gjort blant annet ved å vektlegge ANTs rolle som en empirisk filosofi, en metode, heller enn som teori, og dermed også se mindre ut som en kalkulerende nettverksteori. Andre sentrale ANT-ere, slik som John Law, har videreutviklet ANT i samarbeid med feministiske STS-ere slik som Ingunn Moser, Vicky Singleton, Annemarie Mol for å nevne noen. Samarbeidene har resultert i bidrag som reformulerer hva det vil si å 'gjøre' ANT ved å forene disse perspektivene. Law's arbeid i *After method: Mess in social science research* (2004) er et godt eksempel på dette, men også Christoffer Gad og Casper Bruun Jensens bidrag om 'post-ANT' (2010). Feministiske perspektiver har bidratt til å utvide det metodiske og teoretiske potensialet i STS, men i tillegg til det, så har det bidratt til å åpne opp det empiriske landskapet for STS. Man kan derfor spørre seg hvorfor Skjølsvold begrenser seg til Haraway og kyborgene for å diskutere feministisk teknovitenskap. Det finnes en betydelig mengde studier som har kommet til de siste

ti-femten årene som bidrar til å videreutvikle og utvide feministiske perspektiver innenfor STS. Et åpenbart eksempel er den betydningsfulle mengden av studier rundt velferdsteknologier i helseomsorgen og også i økende grad av menneske-dyr relasjoner (Mol, Moser og Pols 2010; Mol 2003; Moser 2011; Thompson 2002; Haraway 2010; Haraway 2003). Skjølsvold kommer så vidt innpå feministiske tilnærminger til teknologi i kapittel 7 om "Teknologi og brukere", (s. 154-155). Dette er studier som både har tatt med seg STS-verktøy inn i nye empiriske felt og i studiet av nye objekter og relasjoner. I tillegg er det studier som bidrar til å holde STS feltet åpent mot andre fagfelt og fagtradisjoner.

De fire første kapitlene er ment å gi en 'grunnforståelse' av STS og hvordan STS bidrar til å forstå samproduksjonen av vitenskap, teknologi og samfunn. I de neste fire kapitlene har Skjølsvold som mål å diskutere hva disse endringene bør bety i forståelsen av forholdet mellom teknologi, vitenskap og samfunn. Altså, "hvilke konsekvenser bør de få og for hvem?" (s. 108). Dette svarer han altså på gjennom fire kapitler som omhandler publikums rolle i utformingen av vitenskap og teknologi (kapittel fem), de politiske implikasjonene av en konstruktivistisk tilnærming til vitenskap og teknologi (kapittel seks) og betydningen av teknologi i hverdagslivet (kapittel sju). Skjølsvold viser fram ikke bare betydningen av STS-perspektiver for å kunne forstå vitenskap-samfunndialektikken, men også hva en mer demokratisk og inkluderende teknologi- og vitenskapsutviklingsprosess potensielt kan innebære. Hvordan bør vitenskapsproduksjon organiseres? (s. 126-127). Dette er dagsaktuelle og sentrale spørsmål, som har blitt satt på dagsorden av STS-forskere som Latour og Callon, men også forskere som Isabelle Stengers og Ulrich Beck, som STS-ere er høyst inspirert av slik. Skjølsvold diskuterer godt her, og det er både interessant, lærerik og spennende lesning som kompliserer mange av spørsmålene som de fire første kapitlene har tatt opp. De ulike forskerne han henviser til blir derimot ikke videre bekledd så det er litt uklart hvor de hører hjemme og hvilken tilknytning de har til STS-feltet, og i dette kapitlet går han et stykke utover STS-forskning uten at han tydeliggjør dette. Jeg kommer tilbake til dette poenget der jeg diskuterer hvordan boka med fordel kunne ha vært tydeligere kontekstualisert og situert med tanke på valg som har blitt gjort når det gjelder innramming og referanser.

I kapittel sju under tittelen "Teknologien og brukerne" skifter Skjølsvold fokus "fra teknologiutvikling og store samfunns-kategorier til hverdagslivet" (s. 148). Hvordan kan vi gripe forholdet mellom teknologi og brukere fra et STS-perspektiv, spør Skjølsvold. For å vise dette bruker han eksempler som TV-apparatet, mobiltelefonen, men også prevensjonsmidler og dataspill. Her kunne for eksempel det med velferdsteknologier med fordel ha blitt tatt inn slik jeg påpekte over i kapitlet om feminisme, fordi det er et sentralt spørsmål for diskusjonen rundt demokratisering av vitenskap og teknologi, samt respekt for individuelle rettigheter.

Siste kapittel har tittelen: "Hva vi gjør og hva vi ser: STS som guide til antropocenen". Her har Skjølsvold som ambisjon å gi konkrete

og håndfaste råd om hvordan vi som studenter og forskere kan skride til verket, nå som vi har faghistorien innabords. Kapitlet inneholder 'fem fjellvettregler for god STS' som innebærer at 1. studien skal være empirisk, 2. du skal lete etter kontroverser, 3. teorien skal være en konsekvens av det empiriske arbeidet, 4. du skal åpne sorte bokser og knuse teknologideterminisme, og til slutt, 5. du skal knuse dikotomier. Gode råd å fylle sekken med når man setter ut på en STS-studie. Det beste rådet derimot synes jeg han kommer med som innramming for de fem fjellvettreglene, og det er at "redskapet vårt er blikket" (s. 171). Utsagnet har han hentet fra Haraway og peker mot at STS-forskere ikke tillater seg snarveier fordi vi som forskere er situert og det er også våre forskningsobjekter. Som Skjølsvold skriver, vi må studere det lokaliserte, stedsbundne og observerbare fordi selv om det virker smått så kan det gi store implikasjoner (s. 170). Vi trenger derfor konkretiserende blikk framfor abstraheringer. Her er vi tilbake til spørsmålet om det metodiske potensialet i STS som i det hele tatt blir litt underkommunisert i selve boka, men som oppsummeres godt i siste kapittel.

En av grunnene til at boka er både informativ og lettlest er at Skjølsvold, i god STS-ånd, er så sjenerøs med de empiriske eksemplene. Sammen med godt språk og gode forklaringer på komplekse forskningsanliggender, er det veldig tydeliggjørende med konkrete eksempler. Det er derimot noe småplukk ved presentasjonen av boka, som for eksempel manglende referanser i selve teksten på flere steder og skrivefeil eller trykkfeil som ikke har blitt plukket opp i redigeringsfasen. Men dette er altså småplukk.

Større plukk er fraværet av en slags kontekstualisering og situering, som jeg var inne på tidligere. Hvorfor akkurat nå? Hvorfor trenger vi en norskspråklig introduksjonsbok? Jeg savnet rett og slett et avsnitt eller to om hvordan STS-feltet har utviklet seg i Norge og i Norden generelt siden denne innføringsboka er beregnet på et nordisk publikum. Dette savnet kommer også av aktualiteten av en slik diskusjon. Da den første STS-konferansen ble holdt på Hell utenfor Trondheim våren 2013 var nettopp spørsmålet om 'Nordisk STS' høyt oppe på agendaen. Hva er nordisk STS? Finnes det noe særegent over STS i Norden? Er det i det hele tatt et gyldig spørsmål å stille? Disse spørsmålene var grunnlaget for en felles paneldiskusjon med representanter fra sentrale STS-miljøer i de nordiske landene. Det faktum at disse spørsmålene stilles og tas opp til diskusjon er for det første betegnende for STS som fagfelt: Altså det at man stiller spørsmål som maner til refleksiv diskusjon rundt hva feltet er og hva det kan og bør bidra med. Videre er det nettopp interessant at disse spørsmålene stilles i en nordisk kontekst, fordi det er også i denne geografiske regionen at faget (i mye større grad enn andre steder) har blitt forsøkt institusjonalisert og definert (Karlstrøm og Finstad 2013, s. 6). Skjølsvolds bidrag er en "introduksjonsbok" i tradisjonell forstand, og det er derfor i seg selv interessant. Boka markerer således en milepæl for STS som fagfelt: Det at det nå har kommet en egen introduksjonsbok på norsk er et sikkert tegn på at faget er på god vei til å bli institusjonalisert og fast etablert.

Dette bringer meg til et annet poeng knyttet til kontekstualiseringen av nettopp Skjølsvolds bidrag. Det finnes allerede to introduksjonsbøker skrevet av norske STS-ere, en norsk versjon som går under tittelen *Teknovitenskapelige kulturer* fra 2001 og en engelsk versjon under tittelen *Technoscience* fra 2007. Begge bøkene er redigert av godt etablerte STS-forskere med tilholdssted ved forskningsinstitusjoner i Oslo, Kristin Asdal, Brita Brenna og Ingunn Moser. Utformet som antologier, med en samling av sentrale tekster innenfor STS, har disse bøkene en ganske annen form enn Skjølsvolds bok. På grunn av utformingen og sammenstillingen er sistnevnte mer i tråd med 'sjangeren' introduksjonsbok enn de to antologiene, men det er like fullt interessant å se disse bøkene i sammenheng på andre måter. For eksempel så kan de fungere som tidsvitner for hvordan STS-feltet har utviklet seg i Norge (og Norden?) de siste femten årene. Fra å være et litt sært problembarnt som har hatt utfordringer med å finne institusjonell tilhørighet har STS nå blitt 'stuerent' og om ikke annet et viktig og nyskapende fagfelt innenfor samfunnsvitenskap og humaniora. Boka kan fungere som et bevis på at feltet på mange måter har 'normalisert seg' som en del av det norske akademien.

Men kanskje enda viktigere enn å notere seg at introduksjonsbidragene har ulik sammensetning, er å merke seg at inngangen de har valgt for å fortelle faghistorien til STS er forskjellig. Det er på mange måter tydelig at denne introduksjonsboka kommer fra det nåværende STS-miljøet i Trondheim. Grunnen til det er hvordan forfatteren hovedsakelig spiller ball med sosiologien for å forklare hva STS har gjort og gjør annerledes enn mer tradisjonell samfunnsvitenskap. Sosiologien har hatt en større innflytelse på utformingen av STS i Trondheim enn for eksempel i Oslo, der perspektiver fra humanistiske fag har hatt større gjennomslag. Det sterke fokuset på sosiologi er riktig og viktig, men det betyr nettopp også at det er mange andre perspektiver og måter å framstille fremveksten av STS som blir oversett. Men for å holde meg til poenget om behovet for en kontekstualisering av bidraget, så er det faghistorisk interessant og et poeng i seg selv at Skjølsvold har valgt en sosiologisk inngang til å introdusere STS som fagfelt. Ser vi på Asdal, Brenna og Mosers bidrag fra 2001, så ble det skrevet fra et feministisk ståsted og med en ganske tydelig feministisk agenda. Som nevnt over, så ble STS generelt, men ANT og laboratoriestudiene spesielt, kritisert av Haraway og andre feminister som Susan Leigh Star og Sandra Harding for å ha for ensidig fokus på åpenbare maktsentrum og maktposisjoner. Da Teknovitenskapelige kulturer kom i 2001 så var feministiske perspektiver og Radical Science movement skrevet inn på lik linje med laboratoriestudier som formative for feltet. STS ble introdusert som et feministisk prosjekt, og for mange STS-ere i Norge så har de feministiske perspektivene nettopp vært grunnen til at man har søkt til feltet i første omgang. Dette gjelder både for Oslomiljøet og Trondheimsmiljøet.

Til slutt har boken en ganske tynn referanseliste som ikke yter feltet rettferdighet, verken i en internasjonal eller nasjonal sammenheng. Skjølsvold drar fram en del eksempler fra norsk forskning innen feltet, men man blir sittende å hige etter mer informasjon

og kontekst om hvor disse STS-erne holder til og hvorfor de har valgt de bestemte inngangene til faget. I den sammenhengen er det også overraskende at forskningen til de ovennevnte Ingunn Moser og Kristin Asdal, som har vært noen av de mest sentrale forskere når det kommer til å fremme STS-perspektiver på tvers av humaniora og samfunnsvitenskapen i Norge i all hovedsak blir utelatt fra samlingen av empiriske eksempler. Moser har for eksempel hatt stor betydning for å fremme feministiske perspektiver på vitenskap og teknologi, og spesielt innenfor såkalte utradisjonelle områder av STS, slik som helseomsorgen og innføringen av velferdsteknologier. Asdal på sin side har bidratt betydelig når det kommer til å bringe humaniora og historie inn i vitenskaps- og teknologifeltet gjennom studier av natur, vitenskap og politikk. Sistnevnte har i likhet med Moser hatt bred innflytelse når det kommer til videreutvikling av teoretiske perspektiver og metodiske grep innenfor STS, og da særlig ANT (2014; 2012). I Bergen er ikke STS-miljøet like tydelig som i Trondheim og Oslo, men har likevel en karakteristikk ved at de fleste STS-ere i sterkere grad enn andre steder jobber eksplisitt med vitenskapsteori og vitenskapsfilosofi. Det finnes også STS-miljø i tilknytning til Universitetet i Tromsø og ved en rekke høyskoler rundt om i landet som ganske sikkert gjør STS på egne, spennende måter. Innflytelsen fra en rekke humaniorafag som for eksempel historie, vitenskaps- og kulturhistorie, språkfilosofi og semiotikk blir underkommunisert, noe som også gjør at Skjølsvold bommer litt når det kommer til framstillingen

av det metodiske potensialet til STS, så vel som feltets bredde.

For å greie å dekke over den enorme bredden som ligger i STS-feltet og at boka i tillegg til å være en innføring også skal kunne fungere som et slags oppslagsverk, kunne det vært en god strategi å bruke henvisninger til videre lesning for spesielt interesserte. Det er forståelig at man ikke kan dekke over alt og alle, og det er ganske sannsynlig at bokens knappe to hundre sider er et resultat av økonomiske avveininger i tillegg til formidlingshensyn, men det er nettopp også derfor at det kunne ha vært et godt pedagogisk grep å legge til en liste over anbefalt videre lesning der Skjølsvold selv ikke makter å dekke over alt eller der det ikke er hensiktsmessig å dekke over alt. Referanser til videre lesning kunne vært plassert etter hvert enkelt kapittel eller helt til slutt i boka og dermed gitt leseren et hint hvor hun kunne følge tråden videre på egen hånd.

Til tross for en viss motvilje historisk sett i deler av STS-miljøet mot å la seg disiplinere, så er det med en viss følelse av stolthet jeg kan slå fast at STS-feltet har fått en egen, tradisjonell, introduksjonsbok. Det er også noe befriende å se at introduksjonsboka på utradisjonelt vis understreker og konkluderer med at 'vårt redskap er blikket'. Boka er absolutt å anbefale til nye studenter i STS, og jeg har god tro på at den kan bidra til å tiltrekke enda flere studenter til et fagfelt som jeg mener er viktig både for humanistisk og samfunnsvitenskapelig akademia og for samfunnet forøvrig.

Referanser

- Asdal, K. 2012. Contexts in Action – And the Future of the Past in STS. *Science, Technology and Human Values*, 37(4): 379-403.
- Asdal, K. og Ween, G. 2014. Writing Nature. *Nordic Journal of Science and Technology Studies*, 2(1): 4-10.
- Asdal, K., Brenna, B. og Moser, I. (red.) 2001. *Teknovitenskapelige kulturer*. Oslo: Spartacus Forlag.
- Asdal, K., Brenna, B. og Moser, I. (red.) 2007. *Technoscience*. Oslo: Unipub
- Gad, C. og Jensen, C. B. 2010. On the Consequences of Post-ANT. *Science, Technology and Human Values*, 35(1): 55-80.
- Haraway, D. 2008. *When Species Meet*. University of Minnesota Press.
- Haraway, D. 2003. *The Companion Species Manifesto. Dogs, People and Significant Otherness*. The University of Chicago Press.
- Karlstrøm, H. og Finstad, T. 2013. The Stedegenhet of Nordic STS. *Nordic Journal of Science and Technology Studies*, 1(1): 5-11.
- Latour, B. 2005. *Reassembling the Social: An introduction to Actor-Network-Theory*. Oxford University Press.
- Law, J. 2004. *After Method. Mess in Social Science Research*. London and New York: Routledge.
- Mol, A., Moser, I. og Pols, J. (red.) 2010. *Care in Practice: Tinkering in Clinics, Homes and the Farm*. Amsterdam: Transkript verlag.
- Moser, I. 2011. Dementia and the Limits to Life: Anthropological Sensibilities, STS Interferences, and Possibilities for Action in Care. *Science, Technology and Human Values*, 36(5): 704-722.
- Thompson, C. 2002. When elephants stand for competing philosophies of nature: Amboseli National Park, Kenya. I Law, J og Mol, A. (red.) *Complexities*. Durham and London: Duke University Press.